

Nghiên cứu liên ngành: bắt đầu từ việc hiểu đúng khái niệm

Khái niệm nghiên cứu liên ngành được nói đến từ khi nào thưa GS?

Có thể thấy rằng khoa học càng phát triển thì các chuyên ngành lại càng được chia nhỏ ra để nhận thức sâu hơn về các sự vật, hiện tượng. Tuy nhiên, khi đã chia ra quá nhỏ và đi vào quá sâu như vậy thì việc nhận thức trở lại các sự vật, hiện tượng với tư cách là một hệ thống tổng thể lại không còn dễ dàng nữa. Yêu cầu phát triển của khoa học là quá trình chuyên môn hoá, chuyên ngành hoá phải đồng thời với quá trình mở rộng liên kết, thâm nhập, hoà quyện lẫn nhau. Phương pháp tiếp cận liên ngành – Interdisciplinary – nảy sinh trong bối cảnh như thế và ngày càng trở thành xu thế quan trọng trên thế giới cũng như ở Việt Nam.

Vậy theo GS ta nên hiểu bản chất của nghiên cứu liên ngành là gì?

Liên ngành nói một cách giản đơn là sử dụng đồng thời, thực sự khách quan và bình đẳng nhiều phương pháp chuyên ngành, nói chính xác ra là từ hai phương pháp chuyên ngành trở lên, để nhận thức về một sự vật hay một hiện tượng nào đó.

Tôi xin nêu một ví dụ điển hình của nghiên cứu liên ngành như sau: Khi nghiên cứu về thành Thăng Long (Hà Nội) theo phương pháp Sử học truyền thống, chúng tôi chỉ cần khai thác và hệ thống các nguồn thư tịch cổ chép về toà thành này, rồi mô tả và nhận xét về quy mô, cấu trúc, vai trò và vị trí của nó trong lịch sử. Nếu chỉ dừng lại ở đây thì nhận thức của chúng tôi về toà thành Thăng Long không tránh khỏi mơ hồ thậm chí có khi sai lệch. Từ khi tiến hành khai quật Khảo cổ học ở 18 Hoàng Diệu, khu phía tây Cấm thành Thăng Long được phát lộ, giới sử học có cơ hội được hợp tác cùng với giới Khảo cổ học, Văn hoá học, giới nghiên cứu Kiến

NGHIÊN CỨU LIÊN NGÀNH TRONG KHOA HỌC LÀ RẤT CẦN THIẾT. TUY NHIÊN, CẦN HIỂU ĐÚNG BẢN CHẤT CỦA NGHIÊN CỨU LIÊN NGÀNH VÀ TÌM RA GIẢI PHÁP ĐỂ THỰC HIỆN HIỆU QUẢ CÁC CHƯƠNG TRÌNH NGHIÊN CỨU. GS. TS. NGUYỄN QUANG NGỌC – VIỆN TRƯỞNG VIỆN VIỆT NAM HỌC VÀ KHOA HỌC PHÁT TRIỂN, ĐHQGHN ĐÃ TRÒ CHUYỆN VỚI BẢN TIN ĐHQGHN XUNG QUANH VẤN ĐỀ NÀY.

trúc, Cổ Sinh học, Cổ Địa lý... cùng nhau thảo luận, so sánh, đối chiếu với các toà thành cùng loại ở trong nước và trên thế giới..., đã xác định một cách chính xác, toàn diện, vị trí, quy mô, cấu trúc của toà thành, các giá trị đặc trưng và giá trị nổi bật của nó. Thành tựu khoa học mới về toà thành Thăng Long là sản phẩm tiêu biểu của nghiên cứu liên ngành, mà chỉ mấy năm trước thôi, không một nhà khoa học nào có thể hình dung ra được. Có thể nói rằng chỉ khi những nhận thức chuyên ngành được hoà quyện vào nhau để tạo ra những thay đổi về “chất” trong nhận thức khoa học thì đó mới là nghiên cứu liên ngành thực sự.

Vậy thì nghiên cứu liên ngành cũng có nhiều “tầng”, “bậc” khác nhau và nhất thiết phải gắn với việc tổ chức các nhóm nghiên cứu không?

Liên ngành cũng có các mức độ rộng, hẹp khác nhau và trình độ nghiên cứu liên ngành tùy thuộc vào khả năng sử dụng đồng thời, tổng thể và hiệu quả nhiều phương pháp đặc thù cho một đối tượng nghiên cứu và đem đến một nhận thức khoa học chung. Cái khó nhất của phương pháp liên ngành là đòi hỏi người ta sử dụng cùng lúc nhiều phương pháp khác nhau, nhưng lại không được coi phương pháp nào là chính, phương pháp nào có ý nghĩa bổ trợ. Vì thế, nghiên cứu liên ngành ít áp dụng cho các đề tài nghiên cứu cá nhân. Nhóm nghiên cứu liên ngành sẽ bao gồm một số các chuyên gia thuộc những lĩnh vực chuyên môn khác nhau, nhưng phải thật hiểu và tôn trọng nhau, cùng nhau hợp tác nghiên cứu một đối tượng chung. Trong nhóm, trưởng nhóm phải là một thủ lĩnh không chỉ có khả năng tổ chức, dẫn dắt cả nhóm làm việc theo một định hướng đúng, mà phải biết nghe các ý kiến khác nhau, phải biết tổng hợp, tổng kết tìm ra bản chất của sự việc hiện tượng.

Trong lĩnh vực khoa học xã hội và nhân văn, nghiên cứu liên ngành có tầm quan trọng như thế nào thưa GS?

Khoa học xã hội và nhân văn là khoa học về con người và về đời sống xã hội. Trong quá trình Công

ngiệp hoá, Hiện đại hoá, Mở cửa và Hội nhập quốc tế, Đảng ta chủ trương “lấy việc phát huy nguồn lực con người làm yếu tố cơ bản cho sự phát triển nhanh và bền vững”, thì khoa học xã hội và nhân văn đã được đặt đúng vị trí vốn rất cao của nó. Vấn đề là ở chỗ khoa học xã hội và nhân văn đã vươn lên thực hiện chức năng và sứ mệnh cao cả của nó hay chưa mà thôi.

Vậy nghiên cứu liên ngành trong KHXH&NV hiện nay đang gặp khó khăn gì thưa GS?

Làm khoa học xã hội nhân văn với tư cách là một khoa học khách quan đã rất khó, làm nghiên cứu liên ngành trong khoa học xã hội và nhân văn một cách bài bản và thực sự khoa học còn khó hơn rất nhiều. Đối với những người đã quen với nghiên cứu chuyên ngành, chuyên sâu thì còn khó hơn nữa. Chúng ta bước vào nghiên cứu liên ngành chậm, lại chưa có đầu tư tương xứng và hầu như chưa có kinh nghiệm tổ chức nghiên cứu liên ngành. Nhiều chương trình khoa học được gọi là liên ngành triển khai trong nhiều năm gần đây, thực chất mới chỉ là nghiên cứu đa ngành hay nghiên cứu liên ngành ở dạng sơ khai. Trong khi đó, cuộc sống xã hội đang đặt ra quá nhiều các yêu cầu cần phải được giải đáp bằng phương pháp liên ngành, và chỉ có phương pháp liên ngành mới có khả năng giải quyết được. Tôi nghĩ đã đến lúc nhà nước cần phải có chiến lược phát triển các khoa học liên ngành, phải đầu tư một cách tương xứng để để khoa học liên ngành có điều kiện phát huy được ưu thế của nó đáp ứng những đòi hỏi ngày càng cao của xã hội.

Thiếu những người được đào tạo để làm nghiên cứu liên ngành

Theo GS, làm thế nào để có được đội ngũ nhiều chuyên gia giỏi về nghiên cứu liên ngành ?

Yêu cầu của nghiên cứu liên ngành ngày càng tăng đòi hỏi phải có một đội ngũ các chuyên gia chuyên nghiệp nghiên cứu liên ngành đồng đảo. Xu hướng phát triển bình

thường của khoa học là càng ngày càng chuyên sâu, ngày càng đi vào bản chất của các sự vật, hiện tượng, nhưng để nhận thức đầy đủ và đúng đắn toàn bộ sự vật và hiện tượng đó thì không thể không tích hợp trở lại. Một chuyên gia giỏi của một chuyên ngành cụ thể cũng không thể đứng ra giải bài toán liên ngành một cách dễ dàng. Tôi nghĩ, có khi ngược lại, chuyên gia quá sâu về chuyên ngành thậm chí còn gặp khó khăn hơn khi tham gia nghiên cứu liên ngành.

Chúng ta phải tính tới việc đào tạo càng sớm càng tốt, những người chuyên nghiên cứu liên ngành. Ta phải có kế hoạch đào tạo họ một cách chính quy, bài bản ngay từ đầu. Cũng cần phải biết rằng không phải ai cũng có thể đào tạo thành chuyên gia làm liên ngành, mà cần phải tuyển chọn những người có tư chất khoa học tổng hợp, có khả năng tổ chức, quản lý và làm việc theo nhóm liên ngành. Tôi tin rằng nhiều cán bộ trẻ thuộc lớp học trò của chúng tôi, nếu họ thực sự dẫn thân, lại được sự hỗ trợ của chính sách và khi đã làm chủ được công nghệ hiện đại, chắc chắn họ sẽ thành công.

Phải chăng nghiên cứu liên ngành thực chất là câu chuyện về tầm nhìn, về nhận thức cũng như khả năng tổ chức và quản lý?

Đúng như thế. Tôi tin rằng vị trí, vai trò của khoa học xã hội và nhân văn và nghiên cứu liên ngành trong khoa học xã hội nhân văn ngày càng được nhận thức rõ ràng và chuẩn xác hơn. Nhiều vấn đề khoa học lớn của đất nước, của các ngành, các khu vực, các địa phương chỉ có thể giải quyết bằng nghiên cứu liên ngành. Tuy nhiên muốn có nghiên cứu liên ngành thực sự, bài bản và hiệu quả thì phải có chiến lược phát triển, phải có đầu tư tương xứng, phải biết tổ chức quản lý và phải có kế hoạch đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ những chuyên gia làm nghiên cứu liên ngành.

Xin cảm ơn GS!

Thanh Hà (thực hiện)